

הפורחת בכל יום..

הניוז היומי של דרשו.

Dirshu
דרשו ד' ועוז
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

יום שלישי ט"ז באב תשע"ז | דף היומי בבלי: סנהדרין כ"ג.
דף היומי בהלכה: מסימן רמ"ז תחילת סימן רמ"ח עד סעיף ב'.
מוסר: פרק ה' 'והנה בודאי' עד 'ועוד יש בנתינת התורה'. | קנין חכמה הלימוד השבועי: 'ויש בענין השקר' עד שער האמת 'אמר החכם'.

ענייני דיומא

באיזה מקרה מותר לצאת לדרך לפני אחת מהתפילות?

מותר לצאת לדרך. ואם אינו חפץ להתפלל מנחה וערבית בעת יציאתו לדרך, כגון שיוצא בצהריים ורצונו להתפלל 'מנחה קטנה' - מותר לכל הדעות לצאת. ובשעת הדחק, כגון שאם יתפלל עתה יאלץ להמתין זמן רב לאוטובוס הבא, או לנסוע בשעה שיש עומסי תנועה כבדים - מותרת היציאה לדרך אף לפני תפילת שחרית. [שו"ע פט, ג, ומשנ"ב יט-כ; ביאורים ומוספים דרשו, 25-27]

בהגיע זמן תפילות שחרית, מנחה וערבית, אסור לאדם לצאת לדרך טרם שיתפלל, הן משום שאסור לעסוק בצורכי עצמו לפני התפילה, והן משום שההליכה בדרך עשויה לגרום לחוסר ישוב הדעת בתפילה, או לביטולה בהיסח הדעת. ויש שכתב שהטעם הראשון אמור ביחס לתפילת שחרית בלבד, אבל בתפילות מנחה וערבית אין איסור לעסוק בצרכיו לפני התפילה; ולדעה זו, אם מדובר בדרך קצרה, או שידוע כי יוכל להתפלל לאחר מכן בישוב הדעת -

הדף היומי בהלכה

האם מותר לתכנן ניתוח ליום רביעי?

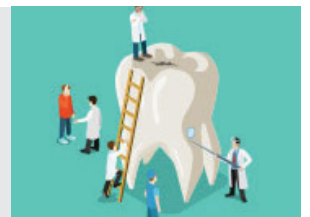

ואף לצורך מצוה. ולכן, לדוגמה, ניתוח מתוכנן, אשר דחייתו אינה כרוכה בפיקוח נפש, ומאידך, אם יבוצע בסוף השבוע הוא עשוי לגרום לצורך בחילול שבת עבור המנותח - ראוי לבצעו בתחילת השבוע. אולם, אם הרופא נאות לנתח רק בסוף השבוע, נחשב הדבר לצורך מצוה, ומותר. והימים הסמוכים לשבת הם - מרביעי ואילך; ויש אומרים - מחמישי ואילך. [משנ"ב רמח, הקדמה, ד רח; ביאורים ומוספים דרשו, 1, וראה שם, 9; וראה שם, 22]

הימים הסמוכים לשבת נחשבים כ'שייכים' לשבת, ומוטלת החובה על האדם להזהר בשמירת השבת הקצרה ובאה. ולכן, אין לעשות בימים אלו דבר העשוי לגרום לצורך בחילול שבת מאונס, וכגון להכנס למקום של סכנה, שיש סבירות גבוהה שיצטרך לחלל בו את השבת מפני פיקוח נפש. ולצורך מצוה, מותר לעשות דבר העשוי לגרום לצורך בחילול שבת. אולם, דבר שיגרום בוודאות לצורך בחילול שבת, לדעת פוסקים רבים אסור לעשותו אף בתחילת השבוע,

הדף היומי בהלכה

האם ניתן לבצע טיפול שיניים בערב שבת?

לגרום לצורך בחילול שבת, כגון עשיית מלאכה על ידי גוי עבור ישראל, או איסור 'תחומין', אסור הדבר אף משום כך, וכפי האמור לעיל, שבימים הסמוכים לשבת אסור לגרום לצורך בחילול שבת. ולצורך מצוה הקל, כנ"ל, ולא חששו אף לביטול מצות עונג שבת, משום שהעוסק במצוה פטור מן המצוה, דהיינו ממצות עונג שבת. [שו"ע רמח, א, משנ"ב הקדמה, א, ז, רח, וביה"ל ד"ה שאין; ביאורים ומוספים דרשו, 5 ו-7]

בימים הסמוכים לשבת, אסור להתחיל בהפלגה ארוכה באנייה אשר תמשך גם בשבת; ולצורך מצוה מותר. וטעם הדבר, משום ביטול מצות 'עונג שבת', דהיינו שבימי ההפלגה הראשונים שרוי האדם בצער מחמת תנודות האנייה, ומחמת ריח הים, ובהמשך - מתרגל לכך. ויש שפירש שהכוונה היא שהצער מונע ממנו לאכול סעודות שבת; ובהתאם לכך הורה שאין לבצע בערב שבת טיפול שיניים שעשוי למנוע אכילה בשבת מחמת הכאב. וכשההפלגה עשויה

האם מותר לשלוח מכתב באמצעות הדואר בערב שבת?

באמצעות גוי. אולם במקומות שרשות הדואר מעסיקה עובדים יהודים בשבת, אף אם הם מיעוט, ראוי שלא לשלוח מכתבים באופן שרשות הדואר תטפל בשליחתם בשבת, כדי שלא לגרום לתוספת חילול שבת על ידי עובדים אלו. [משנ"ב רמז, יז; ביאורים ומוספים דרשו, 9]

במדינות שבהן רשות הדואר פועלת בשבת על ידי גויים, מותר לישראל להעביר מכתב לרשות הדואר אף בסוף השבוע, הגם שידוע ששליחת מכתב זה תעשה בשבת. אולם בשבת עצמה, אסור לישראל להעביר מכתב לרשות הדואר אף כאשר לא נדרשת לכך עשיית מלאכה או טלטול מוקצה מצדו; ובמקרה שהדבר כרוך בהפסד כפסי רב, ניתן להקל ולהעביר את המכתב לרשות הדואר

מדוע אסור לטוס במטוס בשבת?

אפילו מדברים שאינם מלאכה... לכך אמרה תורה "שבתון", שיהיה יום שביתה ומנוחה, לא יום טורח". ויש אומרים שדין טיסה במטוס כדין הפלגה באנייה, האמור לעיל. ונסיעה קצרה, וטיסה קצרה, המסתיימות בדרך כלל בתוך כמה שעות, מותר להתחיל בהן אף בערב שבת. [שו"ע רמח, א; ביאורים ומוספים דרשו, 3 ו-6]

התחלת נסיעה ברכבת או במטוס בימים הסמוכים לשבת, כאשר הנסיעה תמשך לתוך השבת – כתבו הפוסקים שאף כאשר אין בה חשש לעשיית מלאכה בשבת עבור ישראל על ידי נהג הרכבת, או על ידי צוות המטוס – וכגון שרוב הנוסעים הם גויים, והמלאכה נעשית עבורם – פעמים שיש בה איסור 'תחומין'. אולם, גם כאשר אין בה איסור תחומין, ריהי אסורה מן התורה מחמת טורח הגוף וטלטולו, על פי דברי הרמב"ן: "שנצטוינו מן התורה להיות לנו מנוחה..."

הילד מפוחד עד מוות, חייבים להחזיר אותו להורים שלו. כמוכן שרב התיר לעשות זאת באמצעות גוי... אבל יש בעיה: הילד פוחד מהגוי

פרויקט אישי של אדם פרטי הפך לארגון ענק שמשפיע על אווירת השבת בבית שמש כולה • ראיון מעורר השתאות עם יו"ר 'עזרת אחים' הרב אברהם קאפ.

יעקב א. לוסטיגמן

שנוסע לבית שמש ואיש לא שם אליו עד שהוא כבר היה בבית שמש עצמה. הוא ירד מהאוטובוס שעה לפני שבת, ועד שהתברר מי הוא ומי הם ההורים שלו עבר זמן. הילד מפוחד עד מוות, חייבים להחזיר אותו להורים שלו. כמוכן שרב התיר לעשות זאת באמצעות גוי שנוסע ברכב של 'עזרת אחים', אבל יש בעיה: הילד פוחד מהגוי. בינתיים הוא והילד שלי התחבבו זה על זה, והרב אמר שהבן שלי יצטרף אליו בנסיעה לבני ברק, ולאחר מכן הגוי יחזיר אותו כדי שהוא עצמו לא יהיה מפוחד שבת שלמה בלי ההורים... הילד שלי הרגיש בטוח יותר עם הגוי כי הוא מכיר אותו מהעבודה ונכנס איתי פעמים רבות למרפאה כשאני בדרך לבית הכנסת או מבית הכנסת כדי לבדוק שהכל בסדר...".

"אבל כמוכן שהתרומה העיקרית של המרפאות הללו היא בתחום הרפואי. הרופאים הגויים מכירים את ההלכות הנוגעות לעניין, ויודעים מה יהודי יכול לעשות ומה לא".

לדבריו יש פניות אופייניות מאוד לשבת, בעיקר פציעת ילדים: "שבת זה זמן שבו הילדים יותר משוחררים, הם משתוללים ולפעמים גם נפצעים. בעבר תושב בית שמש שהילד שלו היה זקוק להדבקה מקצועית או לתפרים, נאלץ לנסוע אתו לבית החולים ולהישאר שם עד צאת השבת. כיום התופעה הזאת לא קיימת. באים למרפאת השבת של 'עזרת אחים', ואחרי רבע שעה אתה כבר בבית עם הילד כשהחתך תפור ומודבק בצורה הכי מקצועית.

"לא פעם ישנם אנשים שמאושפזים למשך תקופה כדי לקבל אנטיביוטיקה דרך הווריד, ובבתי החולים בירושלים כבר יודעים שאת תושבי בית שמש החרדיים אפשר לשחרר הביתה לשבת עם מלאי של אנטיביוטיקה, ובשבת הם באים למרפאה של 'עזרת אחים', שם הרופא נותן להם עירוי לווריד. במוצאי שבת הם חוזרים לבית החולים להמשך אשפוז".

אחת התופעות שכמעט נכחדו בבית שמש מאז פועלות מרפאות השבת היא הפניה לחובשים ופרמדיקים של מד"א וארגוני הצלה: "שמעתי מכמה וכמה אנשי הצלה ותיקים בעיר, ואני גם מכיר את זה כאיש הצלה בעצמי", אומר הרב קאפ, "בעבר היו דופקים על דלתם מדי שבת, באמצע סעודות השבת וגם באמצע הלילה, ומבקשים עזרה רק בחבישה, או בייעוץ אם המצב מצריך פניה לבית החולים וכדו'. התופעה הזאת נעלמה כמעט לחלוטין, אנשים פונים למרפאה וכוונני הצלה ממשיכים לפעול כמו בכל ימות השבוע, רק במקרי חירום".

כל ילד ומבוגר בבית שמש מכירים את ארגון 'עזרת אחים'. האמבולנסים של הארגון מפגינים נוכחות גבוהה ברחבי העיר, מרפאות השבת שלה פרושות בארבעה מוקדים שונים המרוחקים זה מזה אלפי מטרים, עשרות נקודות של עזרה ראשונה לטיפול בכוויות ועוד ועוד.

את הארגון הקים בעשר אצבעותיו הרב אברהם קאפ, המכהן כיו"ר הארגון גם כיום, ולמעשה אפשר לומר זהו ארגון של איש אחד. על אף שהוא מפעיל מסביב לשעון עשרות עובדים ומתנדבים, העול הכבד של 'עזרת אחים' מונח כמעט באופן בלעדי על כתפיו של הרב קאפ.

פנינו אליו כדי לשוחח אתו על התרומה העצומה שתרם ארגונו לאווירת השבת בבית שמש, באמצעות שת מרפאות השבת שהוא מפעיל, ושפועלות בשיתוף פעולה עם קופות החולים במכירות בתרומתו החשובה של הפרויקט לטובת בריאות הציבור.

"התחלנו עם מרפאות השבת לפני כעשר שנים", מספר הרב קאפ. "זה התחיל במרפאה אחת בודדת, אבל עד מהרה התרחבנו עוד ועוד, בהתאם לביקוש הגדול מצד תושבי השכונות. בית שמש בנויה על הרים, והשכונות שלה קצת מרוחקות זו מזו, כך שהליכה מרמת בית שמש א' לקריית החרדית כמעט בלתי אפשרית כשאתה עם ילד שצורח מכאבים או עם אדם מבוגר שכוחותיו אינם עומדים לו, ולכן הפרישה הרחבה ברחבי העיר חשובה לא פחות מעצם הרעיון של הקמת מרפאות שבת".

מרפאות השבת של 'עזרת אחים' הפכו כתובת לכל פונה בבית שמש, ומדי שבת הן מטפלות בפניות רבות שמספרן נע בין 100 ל-150. אך לא רק פניות רפואיות מטופלות בהן, אלא גם גמ"ח לחיפוש ואיתור ילדים אובדים, וכל עניין ציבורי בעל חשיבות שיש לבצע אותו בשבת, אבל כרוך בחילול שבת.

"בעבר יצאה הוראה של משרד הבריאות שלא לתת תחליף חלב רמדיה לתינוקות. היה זה בעצם יום השבת. הגיעו שליחים של משרד הבריאות וביקשו להודיע ברחבי העיר, אבל איך עושים דבר כזה בשבת? כמוכן שהם באו ל'עזרת אחים', מיהרתי להיוועץ ברב שקבע שיש להוציא רכב עם גוי שייסע ברחובות העיר ויפעיל כרוז המזהיר את הציבור מפני השימוש בתחליף חלב של רמדיה עד להודעה חדשה, שאכן הגיעה מאוחר יותר.

"במקרה אחר היה לנו סיפור עם ילד קטן מבני ברק, שבטעות עלה על אוטובוס

חזרתי הביתה, אך אז גיליתי שאין בית, אין אבא ואין אמא, היטלר ימ"ש הרס את הכל... שבור ורצוץ הגעתי ארצה, לא רציתי לחיות, לא היה לי עבור מה

הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, בסיפור מפעים שסיפר לו מרן החזון איש, ושהשיב לו את התקווה לאחר שנואש מחייו עלי אדמות.

“אֲתַפֵּל לְפָנֶי ה'” (דברים ט', כ"ה)

קחי את כל הכסף, אומר לך בדיוק לאיזה סוחר לגשת ומה לקנות. האשה ספרה שבע פעמים את כל השטרות, צררה את כל הסכום בשקית ובעוד שקית, ונסעה. כשהגיעה ליריד קידם את פניה רעש עצום. מעודה לא שמעה רעש כזה, רגילה היתה לקולות שמשמיעים ילדים וברווזים... היא איבדה את עשתונותיה, הסתחררה ונפלה מעולפת. כעבור דקות שבה אליה רוחה, ומשהבינה כי אין השעה לפינוקים מסוג כזה, אספה את סלה והלכה לדרכה.

היא פגשה את הסוחר שעליו המליץ בעלה, שניהם הסכימו על מחיר, וכשבקש הסוחר את שכרו והיא החלה לחטט בסליה, נמלטה זעקה נוראית מפייה – “אין כסף!!!” כנראה שכשנפלה – נפל ממנה הארנק. הצעקות הזעיקו את העוברים והשבים, ואחד מהנאספים אמר ששמע פלוני האומר שמצא סכום כסף גדול. עד מהרה נערכו אחריו חיפושים נרחבים, וכשנמצא האיש, דאג משהו להביאו. “אתה מצאת את הכסף שלי?” – האשה הזדמעת בקושי הצליחה לדבר. “מצאתי כסף, אני לא יודע אם הוא שלך” – השיב האיש. “הנה, אתן לך את כל הסימנים: הסכום היה כזה וכזה, יש שם כך וכך שטרות בצבע כזה, וכך וכך שטרות בצבע כזה. הכל היה קשור בתוך שקית עם סרט”. “נכון, גברת. הכסף שמצאתי הוא הכסף שאבד לך”.

האשה לא ידעה נפשה מרוב אושר. היא הושיטה את ידה כדי לקבל את הצרור, אבל זו נותרה תלויה באוויר וריקנית – “אפשר את הכסף?” – “לא” – “מה אמרת?” – “איני נותן” – “איך מה...?”, התקשתה להאמין למשמע אזניה, וברגע הבא התקצפה: “אתה לא מתבייש? יהודי לא מחזיר אבידה? לא למדת ב'חיידיד'?” – “דווקא משום שלמדתי ב'חיידיד' אני יודע, שהעיר שלנו היא עיר שרובה גויים, ואדם שמוצא מציאה כזו – הרי היא שלו, שהרי מירב הסיכויים שנפלה מגוי, ואפילו אם נפלה מיהודי – הוא מתייאש ממנה. את התייאשת מהאבידה הזו, לכן היא שלי”. “אין לך רחמים?”, שוב צצו הדמעות בעיניה. “יש לי, והרבה – אף על הילדים שלי... תביני, אם הכסף שייך לך ע"פ דין הייתי מחזיר לך, אבל הוא שלי ע"פ דין”.

מעגל האנשים שסביבם עקב בעניין רב אחר הדברים ועד מהרה החלו להישמע קולות ויכוח רמים. אלו צידדו בעד האשה ואלו בעד האיש, ולבסוף הצליחו לשכנע את המוצא לגשת לרבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל לבידור העניין. כשהגיעו לבית הדין אמר המוצא: “הרב, הגענו לדין תורה, ואני מבקש לדעת מהו הדין. איני רוצה לפנים משורת הדין, אלא לדעת מה ההלכה, אם הכסף שייך לי או לה”. אמר הרב: “קודם כל החזר לה את הכסף ואח"כ אסביר”. לאחר שהאיש עשה כמצוותו, אמר לו: “אלו דברים פשוטים. אתה אומר שהכסף שייך לך כי היא התייאשה שהכסף אבד, אך באמת היא אינה יכולה להתייאש משום שהכסף שייך לבעלה, ומאחר שבעלה אינו יודע על האבידה, הוא אינו מתייאש. אשה זו אינה בעל הבית לעניין ייאוש”.

החזון איש סיים את סיפורו ופנה לרב גלינסקי: “וכי העולם שלך הוא, שאתה מתייאש ממנו? וכי אתה הוא בעל הבית? הלא העולם שייך לקב"ה, ולנו, כבני אדם, אין יכולת להתייאש. עליך לעמוד ולהתפלל, והקב"ה יעזור לך”.

(ומתוך האור), (מתוך עלונו של הרב חנניה צילק, מטות)

גם מתוך בור תחתיות ומנקודת שפל שאין דומה לה במהלך הגלות, ולכל מלא העין רק הסתר פנים, גם אז – “קראתי שמך ה'” – עדיין תקוותו של היהודי לא כבתה, יש לו אל מי לפנות, וכהרף עין תיתכן ישועתו!

באחד הימים פנה אל הרב משה פרידמן מרכסים תושב רכסים שנאלץ לעבור ניתוח ראש בחו"ל ולא היה מי שיטוס אתו, בבקשה האם יש לו אפשרות לקחת חופשה ולנסוע עמו. הרב פרידמן קיבל אישור וטס לחמישה שבועות לארה"ב, כשבמהלך אותם שבועות הוא סועד את היהודי. והנה אירע אסון – במהלך מלחמת לבנון הראשונה פוצצו המחבלים מכונית תופת תחת בניו בן שבע קומות, שהתמוטט וקבר תחתיו חיילים רבים מאד של משמר הגבול. הרב פרידמן נקרא בדחיפות לחזור כדי לסייע בזיהוי החיילים ולעריכת הלוויות.

השעות הקרובות חלפו מתוך קדחת עשייה. בסופו של דבר השיג הרב כרטיס טיסה דרך אירופה. הוא ניגש לדלפק, והנה לפניו בתור עומד רבי יעקב גלינסקי, הרב גלינסקי הושיט לפקיד את הכרטיס, והלה הסביר לו שחסר ספח כלשהו, והוא לא יוכל לטוס. הרב, שלא הבין אנגלית, לא הבין בדיוק את ההסברים, אולם משמעות הדברים היתה ברורה. הסתובב, אפוא, אל הרב פרידמן ואמר: “תגיד לו, שאם ה' רוצה שאני אסע – אני אסע”. בין כך ובין כך זז הרב גלינסקי הצידה והרב פרידמן עבר את הבדיקה. כשעלה הרב פרידמן למטוס, הבחין ברב גלינסקי שישב שם. “אמרתי לך...” הגיב הרב כשראה את תמיהתו “אם הקב"ה רוצה שאטוס, הוא יכול לסדר את הכל... איש מלבדו אינו בעל הבית על העולם! ואם תרצה לשמוע מנין הדברים כה ברורים אצלי, שב והטה אוזןך לספור חיי”.

“למדתי בביאליסטוק, ישבנו ולמדנו מבלי לעשות רעה אף לזבוב, אך דבר לא הועיל לנו ביום פקודה, כשהגיעו הקומוניסטים וכבשו את ליטא. הישיבות נסגרו על מנעול ובריה ואנו המשכנו ללמוד במחתרת, עד שיום אחד הגיעו הקומוניסטים, תפסו אותנו והעלו אותנו לרכבות. היעד היה ברור – סיביר. כשהגענו לשם, אסף אותנו המנהל ואמר: “דעו לכם, כי השער שאותו עברתם כעת הוא חד סטרי. מאן אף אחד לא יוצא חיו”...” עבדנו בעבודות משברות כל עצם, רעבנו ללחם וסבלנו מקור. במשך כל אותו זמן החזיקה אותי תקוה אחת – יום יבוא ואחזור הביתה לאמא שלי, אתן לה נשיקה ואומר לה “תודה אמא. תודה שמכרת את פרוסת הלחם האחרונה שלך כדי שיהיה לי מלמד קצת יותר טוב...” הייתי חולם על כך ללא הרף.

סוף כל סוף נגמרה המלחמה – ואנחנו שוחררנו. חזרתי הביתה, אך אז גיליתי שאין בית, אין אבא ואין אמא, היטלר ימ"ש הרס את הכל... שבור ורצוץ הגעתי ארצה, לא רציתי לחיות, לא היה לי עבור מה. נכנסתי אל ה"חזון איש", וכששמע שאני מיואש מהעולם, אמר לי: אספר לך ספור...

“בליטא היה סוחר, שהיה נוהג מדי שנה בשנה לפני יום השוק לקחת הלוואות רבות. ביום השוק היה קונה סחורות בזול, ובמשך כל השנה היה מוכר, מתפרנס ומחזיר את חובותיו, כך, עד יום השוק של השנה שלאחר מכן, שבה היה שוב לווה. שנה אחת, לאחר שאסף את כל הכסף, הוא חלה. אם לא ייסע כעת – יאבד את פרנסתו לשנה שלמה! בליט ברירה קרא לאשתו ואמר לה: “אני יודע שאינך רגילה לכך, אבל אין ברירה, הפרנסה של כל השנה עומדת כעת בסיכון!”